

Bosznia és Herzegovina lepke-faunája.

Irta *A. Aigner Lajos*.

Sok évi kutatás eredményeként üdvözölhetjük Bosznia és Herzegovina lepke-faunáját, melyet *Dr. Rebel H.* a Balkán-országokra vonatkozó tanulmányainak második része gyanánt bocsátott közre.¹

Valamint a leginkább magyar véren szerzett tartományok belügyeibe úgyszólván semmi beleszólásunk nem volt eddigelé, azonképen azok lepke-faunájának felkutatása tekintetében sem történt magyar részről egyetlenegy számba vehető kísérlet sem. Tudommal magyar gyűjtők közül csupán *Dr. Hensch Andor* cs. és k. ezredorvos és *Cerva Frigyes* ornithologus gyűjtött ott mellékesen lepkét is, az utóbbi a *M. Nemzeti Múzeumnak* is juttatott néhány boszniai fajt, holott az előbbinek gyűjtése a boszniai múzeum tulajdonába került, melynek őre *Apfelbeck Viktor* szintén gyűjtött nagyobb számú lepkét.² Külföldi gyűjtők közül említendők még: *Dr. Mitis Henrik* bécsi lepkész³, *Nicholl Mary* angol lepkésznő⁴ és maga *Dr. Rebel H.*⁵, ki öt ízben járta be a területet gyűjtés és tanulmányozás kedvéért. A többi gyűjtő nem közölte gyűjtésének eredményét, az anyag azonban vagy a szarajevói vagy a bécsi múzeumba került.

Ezek alapján készült a jelen valóban mintaszerű munkálat, melyben szerző mindenek előtt vázolja a faunaterület topographiai és geologiai, majd éghajlati és floristikai viszonyait. Azután áttér a terület lepke-faunájának jellemzésére. E szerint az 1509 (943 *Macrolepidoptera*- és 566 *Microlepidoptera*-fajt) felölelő fauna főalkatrészei: 613 szibériai, 531 keleti, 97 havasi, 71 mediterrán, 47 európai endemikus és 12 balkáni faj. Ezek közül jellemző a terü-

¹ Studien über die Lepdopterenfauna der Balkanländer: II. Annalen des k. k. Naturhistor. Hofmuseums XX. 1904 p. 97—3 7. 2 színes táblával.

² Déli Boszniában és Herzegoviniában eddig gyűjtött nappali lepkék: Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovina, IV. 1892. p. 192—196. (Horvát nyelven).

³ Beitrag zur Falterfauna von Bosnien: Wiener Entom. Zeitung I. 1882. p. 22.

⁴ Butterfly hunting in Dalmatia, Montenegro, Bosnia und Herzegovina: Entom. Record XI. 1899. p. 1—8; — The Lepidoptera of Bosnia und Montenegro: Entom. Record XIV. 1902. p. 141—146.

⁵ Bericht über eine Lepidopterische Reise nach Bosnien und die Herzegovina: Ann. Naturh. Hofm. XIII. 1898. Not p. 54—56; — *Acidalia Metohiensis* n. sp.: Verh. zool.-bot. Ges. Wien 1900. p. 451—452. — Neue Lepidopteren aus Bosnien und der Herzegovina: Verh. zool.-bot. Ges. Wien 1901. p. 793—804.

letre az a 18 endemikus faj és helyi alak, mely csak ezen a területen fordul elő.

A munkálat második része tartalmazza a Boszniában és Hercegovinában eddig megfigyelt lepkék rendszeres jegyzékét. Itt azokat az alakokat sorolom fel, amelyek a magyar faunára újak. Az újonnan leírt fajokat csilaggal (*) jelölöm.

Pieris Rapae L. var. *Manni* Mayer ab. *Rossii* Stef., a *Manni* nyári ivadéka. (Jaice, Fojnica, Szarajevo, Plaša, Prenj, Gacko, Mostar). A var. *Manni* eddig csak Dalmáciából volt ismeretes, de előfordul Fiume környékén is (Grobnik, Locke 1903)¹.

Vanessa Urticae L. var. *turcica* Stgr. átmeneti alak (Vlasic).

Melitaea Maturna L. var. *uralensis* Stgr. (Maklen-szoros, Lakat).

Melitaea aurinia var. *orientalis* H. S. átmeneti alak. (Derwent.)

Argynnis Pales Schiff. var. *balcanica* Rbl. (Havasokon).

Argynnis Hecate Esp. var. *caucasica* Stgr. (Lakat, Prenj).

Argynnis Niobe var. *orientalis* Alph. (Jablanica).

Erebia Manto Esp. var. *Pyrrhula* Frey (Vlasic).

Erebia Pronoë Esp. var. *Pitho*. 11b. átmeneti alak (Havasokon).

**Erebia Gorge* Esp. var. *hercegovinensis* Rbl. (Prenj).

Erebia Gorge Esp. ab. *Erynis* Esp. (Coistnica).

Erebia Tyndarus Esp. var. *balcanica* Rbl. (Havasokon).

Pararge Maera L. var. *orientalis* Stgr. (Gacko).

Coenonympha arcania L. var. *Philea* Frr. ábrával (Ljubnia).

Coenonympha arcania L. var. *insubrica* Frey (Gacko, Trebinje-Grab).

Coenonympha pamphilus L. ab. *marginata* Rühl (Mostar, Bilek).

**Coenonympha Tiphon* Rott. var. *occupata* Rbl. 3 ábrával (Prenj, átmeneti alakja Herkulesfürdőnél).

Chrysophanus Alipron Roth. var. *Melibaeus* Stgr. átmeneti alak (Nevesinje).

Lycæna Eros O. (Trebevic, Prenj, Gacko).

Hesperia Andromedæ Wilgr. (Treskavica, Prenj, Velež, Gacko).

Agrotis lucerneæ L. (Trebevic, Jablanica, Gacko).

¹ *Colias Myrmidonæ* Esp.* var. *balcanica* Rbl.-nek, melyer már előbb fel-említettem (R. L. X. 111. l.), itt adja a szerző pontos leírását és színes rajzát.

**Agrotis fimbriola* Esp. var. *Leonhardi* Rbl. ábrával
(Maklen-szoros, Kalinovik)¹

Hadena Zeta var. *pernix* H. G. (Uran planina).

Leucania albipuncta F. ab. *Flecki* Carad. (Egész területen).

Caradrina Gilva Donz. (Plaša).

Orrhodia torrida Ld. (Kalinovik).

Cucullia santonici Hb. (Jablanica).

Nodaria nodosalis HS. (Tassovic, Stolac).

Sterrha sacraria L. ab. *ochracearia* Fuchs (Kalinovik).

Larentia Kollararia H. S. (Trebevic).

Larentia aqueata Hb. (Trebenic).

Larentia aqueata Hb. var. *hercegovinensis* Rbl. (Kalinovik).¹

Tephroclystia laquearia HS. (Szarejevo).

Tephroclystia scriptaria HS. (Treskavica).

Abraxas marginata L. ab. *nigrofasciata* Schöyen. (Szarajevo).

Hemerophila abruptaria Thnbg. (Domanovic).

Gnophos dumetata Tr. var. *Daubearia* B. (Velež planina).

Gnophos obscuraria Hb. var. *argillacaearia* Stgr. transitus
(Velaž).

Callimorpha dominula L. ab. *rossica* Kol. transitus (Prenj,
Jablanica)

Endrosa irrorrella Cl. var. *flavicans* B. transitus (Zenegora,
Nevesinje).

Zygaena Scabiosae Schev. ab. *divisa* Stgr. (Trebevic, Stolac,
Maklen-szoros.)

Zygaena Meliloti Esp. var. *dahurici* B. transitus (Lakat).

Zygaena stoechadis Bkh. (Dalmácia),

Zygaena stoechadis Bkh. var. *dubii* Stgr. (Trebevic, Jabla-
nica, Gacko).

Psychidea bombyce'la Schiff. ab. *rotundella* Brd. (Plaša.)

Funea comitella Brd. (Prenj).

**Crambus lythargyrellus* Hb. var. *domariellus* Rbl. ábrával
(Havasokon).

Crambus mytilellus Hb. (Dervent, Banjaluka, Szarajevo,
Kalinovik stb.)

Crambus speculalis Hb. (Klekovaca).

Asarta aethiopella Dup. (Treskavica s egyéb havasokon.)

¹ Ennek a fajnak egyúttal két új kisázsiai alakját is leírja Rebel, t. i. var. *Bohatschi* és var. *lacta*.

¹ A *Larentia Corydalaria* Graes-nek már a R. L. IX. kötetében megemlített alakját Rebel ez alkalommal var. *Bogumillaria*- ak nevezi el. (2 ábrával.)

- Megasis Rippertella* Z. (Kalinovik)
Selagia subochrella HS. (Lastva).
Salebria cingilella Z. var. *Brucella* Stgr. (Dolnji blato).
Dioryetria splendidella HS. (Vučja luka).
Scoparia petrophila Stndf. (Treskavica).
Scoparia laetella Z. (Maklen-szoros).
Ercta ornatalis Dup. (Tassovic).
Pionca lutealis Hb. (Derwent, Prenj).
Pyrausta ciliaris Hb. (Derwent).
Pyrausta aurata Sc. var. *meridionalis* Stgr. (Derwent, Stolac stb.)
Pyrausta obfuscata Sc. (Derwent, Konjica, Jablanica, Prenj).
Pyrausta cingulata L. var. *vitalis* Lah. (Prenj).
**Piatyptilia ochrodactyla* Hb. var. *bosniaca* Rbl. (Prozor).
Cacoecia histrionana Froel. (Bjelašnica).
Tortrix paleana Hb. var. *icterana* Froel. (Prenj).
Tortrix imperfectana Ld. (Prenj).
Anisotaenia rectifasciana Hw. (Prenj, Vrbanje).
Evetria turionana Hb. var. *Mughiana* Z. (Havasokon).
Evetria resinella L. (Trebevic, Bjelašnica, Treskavica).
Olethrentes unudana Schiff. (Trebevic).
Olethrentes semifasciana Hw. (Szarajevo).
Epiblema pusillana Peyer (Tjesilo).
Epiblema proximana HS. (Havasokon).
Dichlorampha ligulana HS. (Treskavica).
Swammerdamia lutarea Hw. (Trebinje).
Swammerdamia alpicelli HS. (Vlasenica).
Zelleria phillyrella Mill. (Vucija bara).
Bryotropha decrepidella HS. (Derwent, Gacko; Erdélyben is).
**Gelechia limitanella* Rbl. ábrával (Trebinje).
Gelechia continuella Z. var. *nebulosella* Hein. (Prenj s egyéb havasok).
Gelechia melantypella Mn. (Bjelašnica).
Gelechia opificella Mn (Trebevic).
**Gelechia Lakatensis* Rbl. ábrával (Lakat).
Xystophora rumicetella Hufn. (Vucija bara).
**Xystophora scordiscella* Rbl. (Jablanica).
**Epitthectis delminiella* Rbl. (Prenj).
Nothris sulcella Stgr. (Prenj).
Symmoca designatella Hb. var. *bifasciata* Stgr. (Lakat).
Pleurota aristella L. var. *argentistrigella* Mn. (Vrbanje).

Depressaria Astrantiae Hein. (Ivan).

Depressaria Ragonoti Rbl. (Dervent).

**Depressaria Pentheri* Rbl. ábrával (Prenj).

Borkhausenia Ragonotella Const. (Bjelašnica).

Cataplectica Silerinella Z. (Prenj).

Psacaphora Schranckella Hb. (Han Pjesak).

**Coleophora persimilis* Rbl. (Prenj).

Coleophora artemisicolella Brd. (Lastva).

Elachista taeniatella Stt. (Trebevic).

Elachista festucicolella Z. (Vravica planina, Prenj).

Lithocolletis dubiosella Hein. (Szarajevo).

Cemistoma laburnella Stt. (Prenj).

Opostega spatulella HS. (Fojnica).

Diplodoma marginepunctella Stph. (Vucija bara)

Tinea Roesslerella Heyd. (Szarajevo).

Incurvaria trimaculella HS. var. *quadrinaculella* Höfn. (Trebevic).

**Incurvaria vetulella* Zett. ab. *unicolor* Rbl. (Trebevic).

Nemotois Dalmatinellus Mn. (Duzi).

Nemotois lenellus Z. (Trebevic).

Íme; száznál több lepkealak, melyekkel Magyarország faunája ez alkalommal gyarapszik, köztük van 11 olyan, mely a tudományra is új. Az új alakok nagyrészt a havasokról és a Microlepidopterák sorából került. Ez a körülmény figyelmeztethetne bennünket is arra, hogy hazai havasaink átkutatására és a Microlepidopterák gyűjtésére jövőre az eddiginél nagyobb gondot fordítsunk, mert leginkább ezen úton várható faunánk további felderítése.

A lapály és dombvidék faunáját eléggé jól ismerjük, legalább a Macrolepidopterákat illetőleg, mert habár az egész ország ebben a tekintetben sincsen kellően átkutatva, mégis annyifelé gyűjtöttek már, hogy ezen a téren sok új felfedezésre alig számíthatunk. Ámde a Microlepidopterákra nézve bátran mondhatjuk, hogy még a lapály és dombvidék faunáját sem ismerjük, hiszen alig van néhány vidék, a hol annyira-mennyire alaposabban gyűjtöttek, így Budapest, Nagyszében, Fiume és Josipdol környéke.

Havasi faunánkat azonban egyáltalában nem ismerjük. Ha végig tekintünk a Kárpátokon Pozsonytól Orsováig, ha nézzük az Alacsony Tátrát, a Fátrát és az Érczhegységet, a Mátrát és a Bükkhegységet, a Biharhegységet és az erdélyi havasokat, azt látjuk, hogy egyes helyeken folytak ugyan kutatások, de beható,

kimerítő kutatásról szó sem lehet. Az egyedüli Magas Tátra az, melynek faunáját némileg ismerjük és jó részben ezt is a lengyel lepkészeknek köszönhetjük; de bizony a Magas Tátrában is várnak még mireánk érdekes felfedezések, mert hiszen ott július előtt és augusztus után még nem búvárolt senki.

No, de térjünk vissza szerző remek művéhez, melyre csupán néhány megjegyzésem van. Szerző minden egyes fajnál tekintettel van a szomszéd területekre és általában hűségesen megemlíti, vajjon az illető faj előfordul-e Erdélyben, Délmagyarországon, Szlavóniában stb., sőt ha közelebbi termőhely nincs, még a Tatrát is. Annál feltűnőbb, hogy azt némely fajra nézve elmulasztja. Ilyenek p. o. a következők: *Lycaena Jolas* O.-ról megjegyzi, hogy található Románia, keleti Rumélia, Morea, Dalmácia és Fiumében. de hogy úgyszólván egész Magyarországon is előfordul, azt elhallgatja; *Argynis Daphne Schiff.* csak Szlavóniából van említve; pedig egész Magyarországon található; *Argynis Amalthusia* Esp.-ről azt állítja, hogy egyik szomszéd országból sem ismeretes, pedig a felvidéken (Lőcse, Sz.-Olaszi, Eperjes) már fogták; *Pachycnemis hippocastanaria* Hb. nemcsak Dalmáciában, hanem Felső-Magyarországon (Eperjes) is előfordul; *Ino Geryon* Hb. nemcsak Dalmáciában stb., hanem Magyarországon is található, Budapesten magam is fogtam, igaz, hogy az illető adat nem foglaltatik a faunakafalogusban.

Úgy látszik ezekről a fajokról hallgatag feltételezi, hogy adataink nem helyesek; ezt más fajokról határozottabban állítja is. Így pl. kétségbe vonja, hogy *Polygonia Egea* Cr. Dalmácián kívül Magyarország területén előfordul, pedig az egész Tenger-melléken található, Fiumén magam is fogtam, de fogták Buccariban, Czirkveniczán, Noviban is. Szintoly alaptalanul vonja kétségbe azt is, hogy *Pieris Napi* L. ab. *Bryoniae* O. Erdélyben előfordul, holott megfigyelték azt Nagyágon, Brassón és Nagyszebenben, sőt Háromszékben magam is fogtam igen sötét színű alakját, melynek bővebb leírásából (R. L. X. 186. 1.) kitűnik, hogy azt egyáltalában nem lehet összetéveszteni a var. *flavescens* Wagn.-rel, mint azt szerző a többi adatról feltételezi, bizonyára szintoly kevés alappal.

Végül megemlítem, hogy a *Larentia Corydalaria* Graes. var. *Bogumilaria* Rbl. azon ♀ példánya, melyet Pável János 1899-ben a Velebitben fogott, még kisebb annál a ♂ példánynál, melyet szerző rajzban bemutat; fehér rajzolata még inkább megfogyott, a tőtéren csak 4 apró pont áll, szintúgy az alsó szárny belső zugában 3 ily pont.